

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Scènes

Reichs hemelse orgasme

«Cloudbusting» revisited

WIM VANMECHELEN

Enige tijd geleden was er in de Britse media aandacht voor de dertigste verjaardag van *Cloudbusting*, de opvallende hit van Kate Bush, waarvoor ze ook de epische en ontroerende muziekvideo, opgevat als een korte film, regisseerde.

Het grote publiek weet vaak niet dat het nummer een hommage is aan Wilhelm Reich, de bekende (en later meer beruchte) psychoanalyticus die zijn carrière begon als lid van de Weense Psychoanalytische Vereniging. Hij was onderdirecteur van het Wiener Ambulatorium, de ambulante kliniek die onder auspiciën van Freud tot stand kwam met de bedoeling psychoanalyse breed toegankelijk te maken, ook voor mensen met beperkte financiële middelen. Reich emigreerde in 1939 naar de Verenigde Staten om de nazi's te ontvluchten en kocht er later een landgoed, dat hij Orgonon noemde en dat genoemd wordt in de eerste regel van *Cloudbusting*. Hij werd vooral beroemd met zijn meesterwerk *Character analysis*, maar ontwikkelde in de loop der jaren steeds wildere theorieën in het verlengde van Freuds opvatting over libido, die hij «orgon-energie» noemde. Reich is ook de geestelijke vader van de term «seksuele revolutie»: seksuele energie en het orgasme beschouwde hij als essentieel voor een evenwichtige gezondheid en als iets wat alomtegenwoordig is; orgon-energie beschouwde hij als dé kosmische energie en hij bediscussieerde deze «ontdekking» in extenso met onder anderen Einstein, met wie hij, na voorafgaande briefwisseling, hierover twee lange ontmoetingen had in

1941. Einstein vroeg hem een experimenteel apparaat te bouwen dat hij vervolgens zelf bestudeerde. Later bouwde Reich zijn «orgon-accumulatoren» waarin patiënten naakt moesten plaatsnemen, met de bedoeling hen te genezen van kanker en schizofrenie. Hij bouwde ook een «cloudbuster» die de orgon-energie in de atmosfeer zou kunnen vrijmaken en het op die manier kon laten regenen. Mede door zijn uitgesproken communistische sympathieën werd hij in het tijdperk van McCarthy, tijdens de «Second Red Scare», juridisch vervolgd wegens fraude en hij stierf in de gevangenis in 1957, op zestigjarige leeftijd. Hoewel Reich een hemelbestormer was, hebben een aantal van zijn ongetwijfeld fantastische ideeën toch de tijd overleefd en zijn nalatenschap heeft ten dele gestalte gekregen in kunst en (populaire) cultuur, waarvan *Cloudbusting* ongetwijfeld het meest sprekende voorbeeld is. Peter Reich, zijn zoon, schreef later over hem: «Hij was een negentiende-eeuwse wetenschapper, geen twintigste-eeuwse. Hij bedreef wetenschap niet zoals dat tegenwoordig gebeurt. Hij was een negentiende-eeuwse geest die het Amerika van de twintigste eeuw binnen kwam doden. En boem!»

Kate Bush vond haar inspiratie in de lectuur van *A book of dreams*, de autobiografie van Peter Reich, die vooral de relatie met zijn vader beschrijft. Ze wilde een nummer maken over de tedere relatie tussen een vader en zijn zoon, maar het lied en de video zijn tegelijk een artistieke expressie van grote psychoanalytische thema's, waarvoor ze al eerder betrokkenheid en interesse getoond had.

Bush was zevenentwintig toen ze *Cloudbusting* uitbracht, maar had toen al spraakmakende nummers gemaakt over kinderlijke seksuele verlangens, menstruatie en

‘coming of age’, seks en overspel, de vrouw als draagster van het leven, suïcide na incest, de incestueuze lustbeleving van een moeder aan haar zoontje, het ongeboren kind dat niet alleen het goede, maar ook het schadelijke van de moeder ‘inademt’. In haar werk gaf en geeft ze blijk van fascinatie voor het menselijk weerbarstige, het Unheimliche en, met name, de oerkracht van de vrouwelijke seksualiteit. In de muziek (en de video’s) van Kate Bush is seksualiteit meestal het thema, maar impliciet, poëtisch, scheppend en uitdrukkelijk zelfbewust vrouwelijk. De nadruk ligt meestal op het creatieve en levengevende karakter ervan, maar geheel eigen en niet louter complementair aan de mannelijke seksualiteit. In die zin kan ze, minstens in de muziek, beschouwd worden als de voorloper en protagonist van een aantrekkelijke vorm van nieuw feminisme. In de video speelt ze, koddig vermomd, de rol van de jonge Peter, maar zonder haar meisjesuiterlijk te verbergen. Samen met haar vader, gespeeld door Donald Sutherland, test ze de machine om regen te maken, de ‘cloudbuster’: een artistiek-technologisch gedrocht, mede gecreëerd door het creatieve brein van ‘Python’ Terry Gilliam. Vader Wilhelm lacht wanneer de kleine Peter *A book of dreams* in zijn zak ontdekt, haar openlijke eerbetoon aan Reich in de video. In het verhaalje worden enkele psychoanalytische concepten op deels archetypische wijze verbeeld, met aandacht voor gelaagdheid: het oedipale verhaal van de kleine jongen en zijn vader wordt geschraagd door de onderliggende verbeelding van de dragende en scheppende kracht van de vrouwelijke seksualiteit. Zo komt het eureka-moment van de uitvinder er pas nadat de jonge Peter hem zijn zelfgemaakte tekening geeft: de jongen die zijn vader uitdaagt, vertolkt door een vrouw zonder wier inbreng de levengevende idee niet kan ontstaan. De arrestatie van Reich door de FDA (Food and Drug Administration) is autobiografisch, maar het is niet moeilijk om in de vier in het zwart geklede

agenten in hun zwarte auto Thanatos te herkennen, een duistere destructieve kracht die opgeroepen wordt door de lustvolle schepping van de cloudbuster. Hun trage en gestage manier van bewegen doet denken aan de inertie waarmee Freud de doodsdrijf kenmerkt (Kate Bush lijkt alvast een ‘believer’) en verhoogt de dreiging en de onvermijdelijkheid van hun optreden. Zij zijn ook de vier ruiters van de apocalyps, die de ondergang en het einde van alles aankondigen, maar tegenover wie Bush Eros in stelling brengt. Wanneer de vader gearresteerd en onmachtig gemaakt is, is het de jonge zoon die in een ontroerende scène zijn plaats inneemt om het grote werk tot stand te brengen; hij is degene die uiteindelijk de wolken zal bedwingen. Maar hij is tegelijk Kate, de vrouw die weet hoe ze de machtige, fallische machine moet bedienen; het is door haar manipulatie dat de machine zich opricht, in werking treedt en maakt dat het begint te regenen. Zonder haar geen regen, geen vruchtbaarheid, geen nieuw leven. In 2014 trad Kate Bush na vijfendertig jaar opnieuw op, niet langer het frêle en sexy meisje dat als eerste vrouwelijke singer-songwriter de Britse hitlijsten domineerde met *Wuthering heights*, over liefde die tot waanzin drijft, maar nu een zelfbewuste *middle-aged mum* die het moederschap als statement uitdraagt. Het was wellicht geen toeval dat ze haar drie uur durende concert afsloot met *Cloudbusting* als laatste toegift: een uitbarsting van energie waarbij het publiek minutenlang rechtstaand geest-‘driftig’ de hypnotiserende finale ‘juich’-kreet meezong. Het kan niet anders dan dat Reich, ergens boven de wolken, glimlachend toekeek.

Literatuur

Kate Bush-Cloudbusting-Official Music Video op www.youtube.com.

DE VLEMINCK, J. (2014). Freuds doodsdrijf.

Tijdschrift voor Psychoanalyse, 20, 97-108.

REICH, P. (2015). *A book of dreams*. Londen: John Blake Publishing Ltd.

SHARAF, M.R. (1983). *Fury on earth*. New York: St. Martin's Press/Marek.